

בבית המשפט העליון בירושלים

רע"א 855/04

בפני :
כבוד הנשיא א' ברק
כבוד השופט א' ריבלין
כבוד השופט א' גרוניס

המבקשת : דולב חברה לביטוח בע"מ

נ ג ד

המשיבים :
1. כאמלה אל אסד
2. מאג'ד בן מחמד אלאסד

בקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו מיום 22.12.2003 בתיק א. 1120/99 שניתנה על ידי כבוד השופטת ציפורה ברון

בשם המבקשת : עו"ד י' רהט

בשם המשיבים : עו"ד נ' גיצה

פסק-דין

השופט א' ריבלין:

1. זוהי בקשת רשות ערעור על החלטתו של בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו (כבוד השופטת צ' ברון), במסגרתה נקבע כי האירוע בו נפגע ונהרג המנוח אברהים אל אסד (להלן: המנוח) הינו תאונת דרכים כהגדרתה בחוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, תשל"ה-1975 (להלן: חוק הפיצויים).

ביום 2.6.1997, בעודם צועדים ברגל לכיוון ביתם, פגע במנוח ובכנו רכב שהיה נהוג בידי מאג'ד אל אסד (להלן: מאג'ד), אחיינו של המנוח (להלן: האירוע). כתוצאה מפגיעה זו נגרם למנוח נזק מוחי קשה, אשר הביא לפטירתו, חמישה ימים לאחר מכן. גם בנו של המנוח נפגע באירוע, אך באופן קל יותר. בעקבות האירוע הזה, הועמד מאג'ד לדין פלילי בפני בית המשפט המחוזי בבאר-שבע והורשע בעבירות של הריגה ושל גרימת חבלה בכוונה מחמירה. במסגרת הכרעת הדין, קבע בית המשפט,

כממצאים עובדתיים, כי המנוח ומאג'ד היו מסוכסכים מזה זמן מה. ביום האירוע שהה מאג'ד בביתו של קרוב משפחה משותף לו ולמנוח והם דנו בענייני הסכסוך האמור. במהלך שיחתם, הגיעו המנוח ובנו לחצר הבית וקראו לקרוב המשפחה לצאת אל מחוץ לביתו. לאחר שזה יצא, עזבו המנוח ובנו את החצר והחלו לצעוד לכיוון ביתם שנמצא במרחק של כ- 200-250 מטרים משם. אז יצא מאג'ד אחריהם ברכבו, הדביקים, ופגע בהם באמצעות מכוניתו, שנסעה באותה עת במהירות שאינה נופלת מ- 40 קמ"ש. בית המשפט קבע כי על אף שקיים ספק סביר באשר לשאלה האם מאג'ד התכוון להרוג את המנוח ואת בנו - ועל כן אין להרשיעו בעבירות של רצח וניסיון לרצח - אין ספק כי התכוון לפגוע בהם.

2. המשיבים, יורשיו ותלוייו של המנוח, הגישו תובענה אזרחית לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו כנגד מאג'ד וכנגד המבקשת, חברת הביטוח אשר ביטחה את השימוש ברכבו. במסגרת התובענה, טענו המשיבים כי האירוע בו נהרג המנוח היה תאונת דרכים כמשמעותה בסעיף 1 לחוק הפיצויים.

הדיון בתביעה פוצל לשני חלקים - בחלק הראשון נדונה שאלת החבות. בבית המשפט קמא הסכימו הצדדים כי העובדות שעל בסיסן יינתן פסק הדין בתביעה זו יהיו העובדות כפי שקבען בית המשפט המחוזי בבאר-שבע, במסגרת ההליך הפלילי שהתנהל בפניו. ואכן, כל שהוגש לבית המשפט המחוזי, כראיה, היו הכרעת הדין באותו תיק ואישור משרד הרישוי ביחס לתוקפו של רישיון הנהיגה של מאג'ד. בהתבסס על עובדות אלה, קבע בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו כי האירוע האמור הינו בגדר תאונת דרכים. כנגד החלטה זו מופנית בקשת רשות הערעור שבפנינו.

3. כיוון שמאג'ד אכן עשה שימוש ברכבו בעת הפגיעה, הייתה השאלה שעמדה בפני בית המשפט המחוזי האם המקרה הזה נופל לגדרה של החזקה הממעטת שבסיפא לסעיף 1 לחוק הפיצויים, הקובעת כדלקמן:

1. ... ואולם לא יראו כתאונת דרכים מאורע שאירע כתוצאה ממעשה שנעשה במתכוון כדי לגרום נזק לגופו או לרכושו של אותו אדם, והנזק נגרם על ידי המעשה עצמו ולא על ידי השפעתו של המעשה על השימוש ברכב המנועי.

הגדרות

בית המשפט קמא קבע, כי במקרה זה אכן חל הסייג המופיע בסיפא של החזקה הממעטת. קרי, הנזק נגרם לא על ידי המעשה עצמו אלא על ידי השפעת המעשה על

השימוש ברכב המנועי. בית המשפט ציין כי הרכב בו נהג מאג'ד שימש למטרות תחבורה רגילות, שכן מאג'ד נהג בו, עובר לאירוע, לפחות מאתיים חמישים מטרים, לכיוון ביתו שלו (שנמצא באותו כיוון בו מצוי ביתם של המנוח ובנו). לפיכך, קבעה השופטת הנכבדה, כי "הזיקה לסיכון תחבורתי רגיל חזקה במקרה דנן הרבה יותר מאשר במקרה שהמעשה המכוון גרם במישרין לנזק", ומכאן הגיעה למסקנה כי התנאי המסייג את החזקה הממעטת חל על המקרה דנן וכי המשיבים רשאים לתבוע פיצוי על פי חוק הפיצויים.

4. המבקשת טוענת כי שגה בית המשפט קמא משקבע כי המקרה נופל לגדרו של הסייג לחזקה הממעטת. לשיטתה, הפגיעה במנוח הייתה תוצאה ישירה של מעשה מכוון נגדו, ומכאן שנשמט הבסיס להגדרת האירוע כתאונת דרכים. המבקשת מציינת כי על פי הכרעת הדין במשפט הפלילי, יכול היה מאג'ד לבלום את רכבו טרם שבא אל המנוח ולבנו, אלא שהוא בחר להגביר את מהירות נסיעתו, לנהוג לעברם ולפגוע בהם. מאג'ד השתמש ברכב ככלי לגרימת נזק, כך אליבא דמבקשת, "והזיקה לסיכון התחבורתי" במקרה דנן הינה אפסית. אשר על כן, טוענת המבקשת, הקביעה כי מעשה זה הינו תאונת דרכים "אינה מתיישבת עם השכל הישר". מסקנתו המשפטית של בית המשפט המחוזי, כך לשיטת המבקשת, מאיינת למעשה את החזקה הממעטת, שכן אם נלך בעקבותיה נמצא כי כל מקרה של דריסה מכוונת יחסה תחת כנפי חוק הפיצויים, ובלבד שהנהג הדורס יקפיד לעבור מספר מטרים קודם לעצם הדריסה. המבקשת מציינת כי נפלו שגיאות גם בקביעותיו העובדתיות של בית המשפט. כך למשל, גורסת המבקשת, בית המשפט המחוזי קבע כי מאג'ד נהג ברכבו לפחות מאתיים חמישים מטרים בטרם פגע במנוח ובבנו, קביעה עובדתית שאינה מצויה בהכרעת הדין בעניינו של מאג'ד.

המשיבים טוענים כי דין בקשת רשות הערעור להידחות על הסף, הואיל ובית המשפט קמא טרם סיים את מלאכתו. לגופו של עניין, סבורים המשיבים כי כיוון שנקבע כי מאג'ד לא התכוון לגרום למותו של המנוח אין תחולה לחזקה הממעטת, מאחר שזו חלה, לשיטתם, רק מקום בו הנזק שאירע בפועל זהה לנזק אליו התכוון מחולל התאונה. טענה נוספת שמעלים המשיבים היא כי לפי פסק הדין שניתן בבית משפט זה בפרשת לזר (ע"א 2199/99 עיזבון המנוח עודד לזר נ' רשות הנמלים והרכבות, פ"ד נו(1) 938), תחול החזקה הממעטת רק מקום בו מחולל התאונה מתכוון לגרום למותו שלו ומצליח בכך. כל פרשנות אחרת, כך לשיטת המשיבים, תחטיא את תכלית החוק ותחתור תחת העקרונות הסוציאליים שביסודו, שהרי אין כל הצדקה לשלול מנפגע תמים ומתלויי פיצוי רק משום שאדם אחר פגע בו במכוון. בנוסף, כך הם

טוענים, כיוון שלא פגיעת הרכב הביאה למותו של המנוח אלא החבטה שספג המנוח לאחר שנפל על האדמה, הרי שנכנס המקרה לגדר הסייג לחזקה הממעטת. לחלופין, טוענים המשיבים כי אם יקבע כי האירוע הנדון אינו תאונת דרכים, הרי שיש לקבל את תביעתם ולקבוע כי על המבקשת לשפותם על נזקיהם מכוח פוליסת הביטוח של מאג'ד וסעיף 3 לפקודת ביטוח רכב מנועי (נוסח חדש), תש"ל-1970.

לאחר שעיינו בבקשת רשות הערעור ובתגובה לה, החלטתנו ליתן רשות ערעור, ולדון בבקשה כאילו הוגש ערעור על פי הרשות שניתנה.

5. החזקה הממעטת נועדה לשלול את תחולתו של חוק הפיצויים על אירועים שהינם תוצאת מעשה שנעשה במתכוון על מנת לגרום נזק. המעשה המכוון יכול שיעשה על-מנת לגרום נזק למחולל הפגיעה עצמו, או – וזהו המצב במרבית המקרים – לאדם אחר. תכלית החזקה הממעטת הינה להוציא מגדר החוק סיכונים של שימוש ברכב שאינם נובעים באופן טיפוסי משימוש ברכב למטרות תחבורה. בנסיבות בהן נגרמת פגיעה עקב מעשה שכוונתו לגרום נזק לאדם או ברכוש, הרי שהשימוש הנעשה ברכב הינו שימוש ככלי לגרימת נזק ולא שימוש תחבורתי רגיל (ראו: פרשת לזר, המוזכרת לעיל, בע' 952). מקרה זה הינו מקרה מובהק שבו השימוש שנעשה ברכב, לאמור- הדריסה המכוונת, נועד לגרום נזק. צודקת המבקשת בטענתה, כי בין אם נסע מאג'ד ברכבו לפני הדריסה מרחק של מאתיים חמישים מטרים, כפי שסבר בית המשפט קמא, ובין אם לאו, אין הדבר מעלה או מוריד. הקביעה, כי נתקיים שימוש ברכב למטרות תחבורה או בזיקה לסיכון תחבורתי קודם למעשה המכוון, אינה רלוונטית כאן, אפילו היה מקום – ואין אנו סבורים כך – להפריד בין מקטעי הנהיגה השונים בדרך אל הדריסה. גם הטענה, לפיה כוונתו של מאג'ד הייתה רק לפגוע ולא להרוג את המנוח ולפיכך אין מקום להחיל בענייננו את החזקה הממעטת - דינה להידחות. החזקה הממעטת, לפי לשונה ותכליתה, מוציאה מגדר תחולת חוק הפיצויים כל מעשה שנעשה בכוונה לגרום נזק לגופו או רכושו של אדם. לעניין זה, אין נפקות לכך שהנזק לגופו של אותו אדם הינו חמור יותר מהנזק שנתכוון לגרום העושה או קל הימנו.

6. אכן, לא כל המקרים המכוונים הוצאו מגדרו של החוק, ובהתקיים אירוע בו נגרם הנזק על ידי השפעת המעשה על השימוש ברכב ולא על ידי המעשה עצמו, לא נשללת תחולתו של חוק הפיצויים. ניתן להעלות על הדעת מקרים בהם תקשה האבחנה בין נזק שנגרם על ידי המעשה עצמו לבין נזק שנגרם על ידי השפעת המעשה על השימוש ברכב. ברם, קושי שכזה אינו מתעורר במקרה זה. המעשה המכוון שעשה מאג'ד בא לידי ביטוי בעצם השימוש ברכב – בדריסה מכוונת של המנוח ושל בנו. קרי,

המעשה והשימוש ברכב חד הם, ומשכך יש לראות בנזק שנגרם תוצאה ישירה של המעשה המכוון. אין ממש גם בטענתם של המשיבים, לפיה יש חשיבות לעובדה שמותו של המנוח נגרם עקב כך שראשו נחבט בדבר מה שהיה על הקרקע ולא מהפגיעה של הרכב עצמו. מכאן, שהאירוע המצער בו מצא המנוח את מותו אינו תאונת דרכים כהגדרתה בסעיף 1 לחוק הפיצויים, ודין החלטתו של בית המשפט המחוזי להתבטל.

באשר לטענתם החלופית של המשיבים, לפיה זכאים הם לפיצוי מכווח הוראות סעיף 3 לפקודת ביטוח רכב מנועי (נוסח חדש) תש"ל-1970, ומכווח פוליסת הביטוח שהוציאה המבקשת- טענה זו לא נדונה בבית המשפט המחוזי ולא נדון בה טרם שתוכרע בערכאה המבררת.

כאמור, הערעור מתקבל, החלטת בית המשפט המחוזי מתבטלת והמשיבים ישאו בהוצאות המבקשת וכן בשכר טרחת עורך הדין שלה בסך 10,000 ש"ח.

ש ו פ ט

הנשיא א' ברק:

אני מסכים.

ה נ ש י א

השופט א' גרוניט:

אני מסכים.

ש ו פ ט

ניתן היום, כ"ח באייר תשס"ד (19.5.2004).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ה נ ש י א